

Stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 06.12.1989, sp. zn. St 1/89, ECLI:CZ:NS:1989:ST.1.1989.1

Číslo: 18/1990

Právní věta: Vyjde-li během trestního stíhání najevo, že se obviněný dopustil dalšího skutku (§ 163 odst. 4 tr. ř.), je třeba pro tento další skutek nejen vznést, popř. sdělit obvinění, nýbrž i zahájit trestní stíhání (§ 160 odst. 1 tr. ř.).

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 06.12.1989

Spisová značka: St 1/89

Číslo rozhodnutí: 18

Číslo sešitu: 4-5

Typ rozhodnutí: Stanovisko

Hesla: Vznesení obvinění, Zahájení trestního stíhání

Předpisy: 141/1961 Sb. § 160 odst. 1
§ 163 odst. 4

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 18

Vyjde-li během trestního stíhání najevo, že se obviněný dopustil dalšího skutku (§ 163 odst. 4 tr. ř.), je třeba pro tento další skutek nejen vznést, popř. sdělit obvinění, nýbrž i zahájit trestní stíhání (§ 160 odst. 1 tr. ř.).

(Stanovisko Nejvyššího soudu ČSSR z 6. 12. 1989 sp. zn. [St 1/89](#))

Odůvodnění:

Nejvyšší soud ČSSR zjistil, že se projeví rozdílné názory trestních kolegií nejvyšších soudů republik při výkladu ustanovení § 163 odst. 4 tr. ř. o vznesení obvinění.

Zatímco trestní kolegium Nejvyššího soudu ČSR zastává názor, že vyjde-li během stíhání najevo, že se obviněný dopustil dalšího skutku, je třeba pro tento další skutek nejen vznést, popř. sdělit obvinění, ale i zahájit trestní stíhání (§ 160 odst. 1 tr. ř.), je trestní kolegium Nejvyššího soudu SSR toho názoru, že ve smyslu § 163 odst. 4 tr. ř. postačí při zjištění dalšího skutku obviněného postupovat jen podle § 163 odst. 1 tr. ř.

V zájmu odstranění rozdílného výkladu zákona a nejednotné soudní praxe přikázal předseda Nejvyššího soudu ČSSR podle § 27a odst. 1 org. zák. senátu Nejvyššího soudu ČSSR, aby zaujal stanovisko k zajištění jednotného výkladu ustanovení § 163 odst. 4 tr. ř.

O vyjádření k této sporné právní otázce byli požádáni generální prokurátor ČSSR a předsedové nejvyšších soudů republik a dále ministerstvo vnitra ČSSR, ministerstva spravedlnosti, Vysoká škola Sboru národní bezpečnosti a právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, Univerzity Komenského v Bratislavě, Univerzity J. E. Purkyně v Brně a Univerzity P. J. Šafárika v Košicích.

Generální prokurátor ČSSR a předseda Nejvyššího soudu SSR sdílejí názor shodný s názorem trestního kolegia Nejvyššího soudu SSR, všichni ostatní pak názor zastávaný trestním kolegiem Nejvyššího soudu ČSR.

Zastánci prvního názoru argumentují zejména tím, že právě skutečnost, že již bylo vzneseno obvinění a obviněný měl možnost uplatnit svá procesní práva, vedla zákonodárce k tomu, aby zjednodušil procesní úpravu a netrval na formálním zahájení trestního stíhání v případech, kdy náležitou procesní formou zjištěná fakta nasvědčují tomu, že obviněný spáchal další skutek. Opačný názor vede k tomu, že by musel být opakován i důkaz řádně získaný, tedy k zcela nadbytečné a nefunkční formalizaci trestního řízení. Vydáváno by muselo být i usnesení o spojení věci podle § 23 odst. 3 tr. ř. Namítají též, že shoda v názoru, že teprve po rozšíření obvinění lze k novému skutku provádět důkazy, existuje jen potud, že mají na mysli další důkazy; podle jejich názoru nic nebrání tomu, aby byly v dalším řízení použity i důkazy dříve provedené, o nichž nebylo známo, že se vztahují také v novému skutku.

K argumentům, které byly sděleny na podporu opačného názoru, patří zejména tyto: Má-li institut zahájení trestního stíhání důsledně plnit svou funkci, nemůže být nahrazován jiným, jemuž zákonodárce vymezil funkce odlišné. Ani tehdy, když jsou zároveň dány důvody pro zahájení trestního stíhání i pro vznesení obvinění pro týž skutek, proto nepostačuje vydat jenom usnesení o vznesení obvinění s tím, že nahrazuje i usnesení o zahájení trestního stíhání. V této souvislosti bylo poukázáno Vysokou školou SNB na to, že např. v případě zastavení trestního stíhání podle § 172 odst. 1 písm. c) tr. ř. je derogováno usnesení o vznesení obvinění, nikoli však usnesení o zahájení trestního stíhání; tzv. trestní stíhání ve věci pokračuje. Naproti tomu bylo-li zastaveno trestní stíhání podle § 172 odst. 1 písm. a) tr. ř. pro skutek, pro který bylo původně zahájeno, nelze v trestním stíhání pokračovat pro další skutek, pro nějž bylo pouze rozšířeno obvinění. Jako další argument bylo uplatněno, že případné rozšíření obvinění o další skutek nezabavuje orgány trestního stíhání povinnosti postupovat tak, aby byly objasněny všechny skutečnosti potřebné k posouzení případy (§ 164 odst. 2 tr. ř.). Pak ovšem nelze vyloučit, že budou zjištěny skutečnosti dostatečně odůvodňující závěr, že na spáchání trestného činu se podílela další osoba (spolupachatel, účastník) a jsou tudíž dány důvody pro vznesení obvinění. Zřejmě nebudou pochybnosti o tom, že vznesení obvinění vůči této další osobě by mělo předcházet zahájení trestního stíhání ohledně tohoto nového skutku. Předseda Nejvyššího soudu ČSR upozornil ještě na důsledky, k nimž by tzv. rozšíření vznesení obvinění bez zahájení trestního stíhání pro nově najevo vyšlý skutek mohlo vést; v rámci stíhání a vznesení obvinění pro méně závažný trestný čin by všechny důkazy dosud provedené, a to i v mezidobí mezi zahájením trestního stíhání a vznesením obvinění, byly použitelné též k prokázání dalšího trestného činu, třeba i podstatně závažnějšího. Z těchto všech důvodů byly odmítnuty výtky o zbytečné formalizaci trestního řízení a naopak bylo zdůrazněno, že ustanovení § 163 odst. 4 tr. ř. nelze vykládat izolovaně, ale v souvislosti s ostatními ustanoveními trestního řádu, které upravují přípravné řízení. Výklad podaný trestním kolegiem Nejvyššího soudu ČSR je proto považován za výklad, který je v souladu s platnou koncepcí přípravného řízení, neboť řeší, popř. umožňuje řešit i související problematiku, např. kdy je trestní stíhání pro nově najevo vyšlý skutek zahájeno, od kdy je možno o tomto dalším skutku provádět důkazy, jaké důsledky pro další postup nutno spojit se zastavením trestního stíhání proti obviněnému pro původně stíhaný skutek či se zrušením rozhodnutí

o vznesení obvinění pro nově najevo vyšlý skutek. Je v souladu i se základními zásadami trestního řízení a podle mínění těch, kteří se přiklonili k názoru trestního kolegia Nejvyššího soudu ČSR, zajišťuje důsledně socialistickou zákonnost při provádění přípravného řízení o takovém skutku i obhajobu obviněného. Opodstatněnost ustanovení § 163 odst. 4 tr. ř. spatřuje pak katedra trestního práva právnické fakulty Univerzity P. J. Šafárika v Košicích v tom, že zákonodárce chtěl upozornit na vhodnost a potřebu společného vyšetřování více skutků téhož obviněného zásadně týmž vyšetřovatelem (vyhledávacím orgánem).

Senát Nejvyššího soudu Československé socialistické republiky přihlédl k uvedeným vyjádřením a při zaujetí stanoviska vycházel z těchto úvah:

Ustanovení § 163 odst. 4 tr. ř. o vznesení obvinění v případě, že během vyšetřování vyjde najevo, že se obviněný dopustil dalšího skutku, na který se usnesení o vznesení obvinění nevztahuje, nelze správně vyložit, jestliže se nevezme potřebný zřetel i na další ustanovení trestního řádu, jimiž je upraveno přípravné řízení.

Zvláštní význam má ustanovení § 160 tr. ř. o zahájení trestního stíhání, a to proto, že teprve a výlučně po jeho zahájení lze provádět úkony podle čtvrté a páté hlavy trestního řádu s výjimkou úkonů podle § 113 a 114 tr. ř. (srov. § 158 odst. 3 tr. ř.). Důkazy podle čtvrté a páté hlavy trestního řádu, které by byly provedeny před zahájením trestního stíhání podle citovaného ustanovení, nelze kromě oněch dovolených úkonů použít před soudem – jsou absolutně neúčinné. Podmínkou pro neprodlené zahájení trestního stíhání pak je, že zjištění skutečnosti nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin, a není důvod pro postup podle § 159 odst. 2, 3 tr. ř. (srov. § 160 odst. 1 tr. ř.).

O podstatně jiný institut jde v případě vznesení obvinění. Zákonnou podmínkou pro neprodlené vydání usnesení, že někdo bude stíhán jako obviněný, je, že na podkladě zjištěných skutečností je dostatečně odůvodněn závěr, že trestný čin byl spáchán určitou osobou.

Zatímco tedy zahájení trestního stíhání je nezbytnou podmínkou, aby mohlo být v přípravném řízení prováděno potřebné dokazování s předpokládanými procesními důsledky i v řízení před soudem, vznesení obvinění je institutem, který má zajistit, aby nikdo nebyl neopodstatněně trestně stíhán.

Jde tudíž o dva samostatné instituty, z nichž žádný z nich nemůže nahradit ten druhý. Proto také se v praxi v případě, že jsou dány podmínky nejen pro zahájení trestního stíhání, nýbrž současně i pro vznesení obvinění, postupuje tak, že se v jednom usnesení rozhodne o obojím.

Z toho vyplývá závěr, že jinak tomu nemůže být ani tehdy, vyjde-li až během vyšetřování najevo, že se obviněný dopustil dalšího skutku, na který se usnesení o vznesení obvinění nevztahovalo (§ 163 odst. 4 tr. ř.).

Z argumentů, jež podle názoru senátu důvodně uplatnili zastánci tohoto právního názoru, je třeba zvláště zdůraznit tam, který poukazuje na důsledky spojené s odmítnutím povinnosti zahajovat i v těchto případech trestního stíhání, tj. že by mohla vzniknout situace, kdy v rámci stíhání a vznesení obvinění pro méně závažný trestný čin by všechny důkazy dosud provedené byly použitelné též k prokázání dalšího, podstatně závažnějšího trestního činu. Nelze ani vyloučit, že by možnosti použít u soudu důkazy provedené před rozšířením obvinění podle § 163 odst. 4 tr. ř. mohlo být zneužíváno tak, že by při podezření ze závažného trestního činu vyšetřovatel zahájil trestní stíhání a vznesl obvinění pro méně závažný trestný čin a v rámci tohoto stíhání by současně a snadněji opatřoval důkazy k prokázání závažného trestného činu (např. výpovědi svědků, kteří mají určitý vztah k obviněnému). Z toho hlediska je požadavek na zahajování trestního stíhání i v těchto případech důležitou zárukou dodržování zákonnosti.

Důležité také je, že trestní řád váže zahájení trestního stíhání na jiné podmínky, než jsou podmínky pro vznesení obvinění. Během vyšetřování může např. vyjít najevo, že zjištěné okolnosti budou nasvědčovat tomu, že byl spáchán trestný čin (§ 160 odst. 1 tr. ř.) dalším skutkem, který patrně spáchal obviněný, avšak závěr, že pachatelem byl obviněný, nebude dostatečně odůvodněn ve smyslu § 163 odst. 1 tr. ř. V takovém případě je vyšetřovatel podle trestního řádu povinen postupovat tak, že zahájí trestní stíhání a provede všechny důkazy, bez nichž nebylo možno vznést obvinění.